تحولات اقتصادی اخیر در اتحادیه اروپا و روابط آن با ایران

فریده حق‌شناس[×]

اروپا از نظر اقتصادی و فن‌آوری ثروتمندترین منطقه جهان است. تعداد اعضای این اتحادیه از ابتدای سال ۲۰۰۷ با پیوستن بلغارستان و رومانی به ۲۷ عضو خواهد رسید. نکته حائز اهمیت این است که هنوز این اتحادیه قدرت واقعی خود و نقشی که می‌تواند در انسجام و ثبات اقتصادی، سیاسی و نظامی جهان ایفاء نماید، باور ندارد. با عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا، این اتحادیه همسایه ایران و خاورمیانه می‌شود. روند روابط ایران و اتحادیه اروپا ممکن است تحت تأثیر عوامل مختلف طی سالهای متمادی فراز و نشیب‌هایی داشته باشد ولی با توجه به بافت قدیمی تمدن‌های این دو و سابقه قدیمی همکاریهای آنها، پیش‌بینی می‌شود که روابط این اتحادیه به مرور زمان، نه به عنوان یک قدرت برتر بلکه به عنوان یک شریک و همسایه خوب بهبود یابد.

واژه‌های کلیدی: اتحادیه اروپا، روابط ایران و اتحادیه اروپا.

۱. مقدمه

ایجاد اروپای واحد، یکی از بزرگترین حوادث تاریخی قرن بیستم بوده است. فرایندی که براساس اهداف و ارزشهای مشترک اروپای مدرن، حفظ صلح، توسعه اقتصادی، پیشرفتهای اجتماعی و برتری بنا شده است. اندیشه همگرایی در اروپا به دوران شارلمان (شارل کبیر) در قرون ۸ و ۹ میلادی باز می‌گردد. شارل کبیر معتقد بود که اروپاییان به دلیل داشتن فرهنگ، دین، زبان، نژاد، هنر و ادبیات نسبتاً مشترک باید متحد شوند تا به صورت قدرتی بزرگ در نظام بین‌المللی عمل کنند. همچنین تفکر پیدایش اتحادیه اروپا از زمان جنگ جهانی دوم و به زمان سخنرانی معروف چرچیل در زوریخ در سپتامبر ۱۹۴۴ برمی‌گردد که در آن سخنرانی ایده ایالات متحده اروپا را مطرح کرد.

در ابتدا بازار مشترکی با شش عضو ایجاد شد و به‌طور کلی تاکنون پنج بار افزایش عضو داشته است. پیوستن دانمارک، ایرلند و انگلستان در ۱۹۷۳، یونان در ۱۹۸۱، پرتغال و اسپانیا در ۱۹۸۶، اتریش، فنلاند و سوئد در ۱۹۹۵ و قبرس، اسلواکی، استونی، مجارستان، لهستان، جمهوری

×کارشناس اقتصادی دفتر پولی، معاونت اقتصادی – وزارت امور اقتصادی و داری‌ی

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

چک، لتونی، لیتوانی، مالت، اسلوانی در ۲۰۰۴، این اتحادیه در حال حاضر ۲۵ عضو دارد و از ابتدای سال ۲۰۰۷ نیز با پیوستن بلغارستان و رومانی، تعداد اعضای آن به ۲۷ عضو خواهد رسید.

تغییر نام رسمی بازار مشترک اروپا (EEC) به اتحادیه اروپا (EU) و توسعه قلمروی این اتحادیه به ۱۵ عضو، طبق پیمان ماسترنیت در ۷ فوریه ۱۹۹۲ اعمال شد.

۲. تحولات اخیر اقتصادی اتحادیه اروپا

اروپا را می‌توان ثروتمندترین منطقه جهان معرفی کرد زیرا با ۱۳ درصد جمعیت جهان، حدود ۴۰ درصد تولید ناخالص ملی جهان را به خود اختصاص داده است. بودجه این اتحادیه در سال ۲۰۰۰ میلادی به میزان ۸۹/۴ میلیارد یورو بود که بیشترین رقم آن مربوط به تأمین مالی صندوق ضمانت کشاورزی و وجوه ساختاری کشورهای عضو بوده است.

جدول شماره ۱. بودجه اتحادیه اروپا

شرح	درآمد اتحادیه					
سال	۱۹۸۰		۱۹۹۰		۲۰۰۰	
واحد	میلیون یورو	درصد	میلیون یورو	درصد	میلیون یورو	درصد
تعرفه‌های کشاورزی	۲۰۰۲/۳	۱۲/۲	۱۸۷۵/۷	۴	۲۰۳۸/۴	۲/۳
عوارض گمرکی	۵۹۰۵/۷	۳۵/۹	۱۰۲۸۵/۱	۲۲/۱	۱۱۶۶۵/۳	۱۳/۰۰
مالیات بر ارزش افزوده	۷۲۵۸/۵	۴۴/۲	۲۷۴۴۰/۱	۵۹/۱	۳۴۰۴۸/۶	۳۸/۱
منابع تولید ناخالص داخلی	--	--	۹۴/۹	۰/۲	۳۷۸۰۵/۱	۴۲/۳
سایر	۱۲۶۵/۸	۷/۷	۶۷۷۳/۳	۱۴/۶	۳۸۸۳/۲	۴/۳
جمع کل	۱۶۴۳۲/۳	۱۰۰	۴۶۴۶۹/۱	۱۰۰	۸۹۴۴۰/۶	۱۰۰
شرح	مخارج اتحادیه					
سال	۱۹۸۰		۱۹۹۰		۲۰۰۰	
واحد	میلیون یورو	درصد	میلیون یورو	درصد	میلیون یورو	درصد
ضمانتهای‌صندوق ضمانت کشاورزی و گرایش اروپایی	۱۱۲۹۱/۹	۷۱/۲	۲۵۶۰۴/۶	۵۸/۱	۴۱۴۹۳/۹	۴۶/۴
وجوه ساختاری	۱۸۰۸/۵	۱۱/۴	۹۵۹۱/۴	۲۱/۸	۳۱۹۵۷/۰	۳۵/۷
مخارج اداری	۸۲۹/۹	۵/۲	۲۳۳۲/۹	۵/۳	۴۷۲۵/۳	۵/۳
سایر	۱۹۲۷/۰	۱۲/۲	۶۵۳۴/۰	۱۴/۸	۱۱۲۶۴/۴	۱۲/۶
جمع کل	۱۵۸۵۷/۳	۱۰۰	۴۴۰۶۲/۹	۱۰۰	۸۹۴۴۰/۶	۱۰۰

مأخذ: سایت www.e.u.com

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

همچنین مهم‌ترین مشکلی که سیاستگذاران اقتصادی اروپا با آن روبرو هستنند، بالا بودن نرخ بیکاری در این اتحادیه به‌رغم بهبودهای اولیه است. البته این مسائل، مربوط به یکسان نبودن بنیه مالی کشورهایی است که به تازگی به این اتحادیه ملحق شده‌اند.

جدول شماره (۲) وضع جمعیت، کسب تابعیت، شرایط مهاجرت و بیکاری در اتحادیه اروپا و مقایسه آن با آمریکا و ژاپن را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۲. وضع جمعیت، مهاجرت و بیکاری در اتحادیه اروپا

نام کشور	جمعیت (مهاجر)	تغییرات خالص	کسب تابعیت (هزار نفر)	نفربه ازای هر ۱۰۰۰ نفر	جمعیت (مهاجرت)	تغییرات خالص جمعیت) (درصد به کل	تعداد بیکاران ۲۵ تا ۵۹ سال
سال	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱
آلمان	۳/۳	۲/۷	۱۸۶/۶۹	۱۸۰/۳۵	۱/۵	۱/۲	۲۶/۲	۲۵/۵
اتریش	۲/۲	۳/۲	۲۴/۳۲	۳۱/۷۳	۲/۵	۲/۳	۹/۵	۱۰/۳
اسپانیا	۱۰/۶	۱۵/۸	۱۶/۷۴	۱۶/۷۴	۵/۹	۱۰/۳	۳۴/۷	۲۵/۶
انگلستان	۳/۱	۲/۱	۸۲/۲۱	۸۹/۷۸	۳/۹	۴/۰	۱۵/۵	۱۳/۴
ایرلند	۱۱/۸	۸/۳	۱/۱۴	۲/۸۲	۱۱/۱	۱۳/۰	۱۱/۶	۹/۹
ایتالیا	۲/۲	۶/۱	–	–	۱/۲	۲/۸	۲۳/۶	۲۱/۵
استونی	۰/۱	۰/۱	۳/۴	۳/۰۹	-۵/۲	-۳/۷	۴۱/۸	۳۶/۱
اسلونیا	۲/۵	۱/۱	۲/۱۰	۱/۳۴	۴/۸	۱/۲	۱۸/۲	۱۴/۸
اسلواکی	۰/۲	۰/۲	–	۲/۸۸	۱/۰	۰/۷	۵۶/۲	۵۷/۷
بلژیک	۳/۵	۳/۹	–	۶۲/۱۶	۲/۵	۲/۴	۱۷/۲	۱۶/۲
پرتغال	۵/۷	۶/۸	۱/۱۴	۱/۴۲	۴/۷	۶/۳	۹/۸	۸/۸
دانمارک	۲/۲	۱/۸	۱۸۸۱۱	۱۱/۹۰۲	۳/۱	۳ /۶	۱۳/۱	۱۲/۲
جمهوری چک	-۰/۸	۱/۲	–	–	-۱/۱	-۱/۱	۲۹/۴	۲۷/۴
سوئد	۳/۲	۳/۵	۴۳/۴۷	۳۶/۳۹	۰/۸	۲/۴	۱۵/۸	۱۱/۴
فرانسه	۱/۰	۱/۱	–	–	۴/۳	۴/۹	---	---
فنلاند	۱/۲	۱/۰	۲/۹۷	۲/۷۲	۲/۳	۱/۹	۲۵/۹	۲۳/۸
قبرس	۶/۶	۹/۷	۰/۲۹	–	۱۱/۱	۱۰/۲	۱۳/۴	۱۰
لوکزامبورگ	۷/۵	۵/۹	۰/۶۸	۰/۴۹	۱۴/۵	۱۲/۴	---	---
لتوانی	-۰/۷	-۰/۶	۰/۴۹	۰/۵۱	-۷/۳	-۷/۴	۴۲/۶	۳۷/۳
لتونی	-۲/۲	-۰/۸	۱۳/۴۸	۹/۹۵	-۶/۹	-۷/۲	۵۱/۴	۴۶/۷
لهستان	-۰/۴	-۰/۳	–	۱/۰۷	-۰/۳	-۰/۲	۴۱/۶	۴۵/۵
مالت	۵/۹	۴/۷	–	–	۲۶/۸	۶/۷	---	---
مجارستان	۱/۰	۰/۳	۵/۳۹	۸/۴۳	-۳/۱	-۲/۱	۱۷/۳	۱۶/۱

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

نام کشور	تغییرات خالص جمعیت (مهاجر)	کسب تابعیت (هزار نفر)	نفریه ازای هر ۱۰۰۰ نفر	جمعیت (مهاجرت)	تغییرات خالص جمعیت (درصد به کل)	تعداد بیکاران ۲۵ تا ۵۹ سال
هلند	۱/۷	۴۹/۹۷	۴۶/۶۷	۶/۶	۷/۷	۷	۵/۱
یونان	۳/۱	۲/۹	–	–	۳/۹	۲/۵	۲۶/۸	۲۴/۷
کل اتحادیه اروپا	۳/۰	۳/۷	–	–	۲/۶	۳/۳	---	---
آمریکا	۳/۵	۳/۵	–	–	---	---	.....	.....
ژاپن	۰	−۰/۱	–	–	---	---	.....	....

مأخذ: سایت www.e.u.com

کشورهای عضو اتحادیه اغلب از درآمدهای بیشتری نسبت به سایر مناطق جهان برخوردارند. جدول شماره (۳) درآمد ناخالص ملی کشورهای عضو این اتحادیه را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳. درآمد ناخالص ملی کشورهای عضو اتحادیه اروپا در سال ۲۰۰۲ (دلار)

نام کشور	درآمد ناخالص ملی	نام کشور	درآمد ناخالص ملی
آلمان	۲۲۶۷۰	جمهوری چک	۵۵۶۰
اتریش	۲۳۳۹۰	لیتوانی	۳۶۶۰
استونی	۴۱۳۰	لوکزامبورگ	۳۸۸۳۰
اسپانیا	۱۴۴۳۰	لهستان	۴۵۷۰
اسلواکی	۳۹۵۰	پرتغال	۱۰۸۴۰
اسلونیا	۹۸۱۰	دانمارک	۳۰۲۹۰
لتونی	۳۴۸۰	قبرس	۹۴۰
بلژیک	۲۳۲۵۰	سوئد	۲۴۸۲۰
ایتالیا	۱۸۹۶۰	مالت	۹۲۰۰
ایرلند	۲۳۸۷۰	فنلاند	۲۳۵۱۰
یونان	۱۱۶۶۰	فرانسه	۲۲۰۱۰
انگلستان	۲۵۲۵۰	هلند	۲۳۹۶۰

مأخذ: سایت www.e.u.com

پول واحد اروپا، یورو است که از اول ژانویه سال ۱۹۹۹ در ۱۱ کشور عضو اتحادیه به جز یونان که از سال ۲۰۰۱ در آن به جریان افتاد، رایج شد. با رواج یورو تمام پولهای کشورهای عضو از جریان خارج شدند به غیر از پوند انگلستان که این کشور حاضر به کنارگذاشتن آن نیست.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

جدول شماره ۴. نرخ برابری یورو در برابر پولهای مختلف اروپایی

نام کشور	پول رایج	یک یورو	نام کشور	پول رایج	یک یورو
بلژیک	فرانک	۴۰/۳۳۹۹	پرتغال	اسکودا	۲۰۰/۴۸۲
آلمان	مارک	۱/۹۵۵۸۳	سوئد	کرونا	۹/۳۷۵۹۳
اتریش	شیلینگ	۱۳/۷۶۰۳	فنلاند	مارکا	۵/۹۴۵۷۳
اسپانیا	پزوتا	۱۶۶/۳۸۶	فرانسه	فرانک	۶/۵۵۹۵۷
ایرلند	پوند	۰/۷۸۷۵۶۴	لوکزامبورگ	فرانک	۴۰/۳۳۹۹
ایتالیا	لیر	۱۹۳۶/۲۷	هلند	گیلدر	۲/۲۰۳۷۱
دانمارک	کرون	۷/۵۳۲۹۱	یونان	دراخما	۳۴۰/۷۵

مأخذ: سایت www.e.u.com

یورو به غیر از یک دوره کوتاه، همواره قوی‌تر از دلار آمریکا بوده است. نرخ برابری یک دلار آمریکا در ۹ ژوئیه ۲۰۰۴ میلادی برابر ۰/۸۰۷۲۳۳ یورو بود. طبق بررسی‌های به عمل آمده نرخ برابری دلار در برابر یورو طی ماههای اخیر کاهش یافته است، علل مهم آن عبارت‌اند از بی‌اعتمادی به قدرت آینده آمریکا در عراق و اقدامات آمریکا در مورد برخورد با واژه تروریسم.

مسائلی که اتحادیه اروپا در حال حاضر با آن روبروست و مانع نشان دادن قدرت واقعی آن اتحادیه شده است عبارت‌اند از:

- ناهماهنگی در وضع اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشورهای عضو اتحادیه، به‌طوری‌که کشورهایی که به تازگی عضویت این اتحادیه را پذیرفته‌اند اغلب از کشورهای کمتر توسعه یافته اروپا و متعلق به بلوک شرق بوده‌اند و نیازمند کمکهای مالی و فن‌آورانه اتحادیه هستند.
- نداشتن مشارکت فعال اتباع کشورهای عضو در انتخابات اتحادیه که این امر بیشتر به علل ناآشنایی یا پایین بودن سطح آشنایی اتباع این کشورها با اهمیت مشارکت در امور اتحادیه نظیر انتخابات پارلمان اروپا (جدول شماره (۵) وضع احزاب در انتخابات پارلمان اروپا را نشان می‌دهد)، ناآشنایی یا پایین بودن سطح آشنایی اتباع این کشورها با ساختار سازمانی اتحادیه، ناآشنایی یا پایین بودن سطح آشنایی اتباع این کشورها با نماینده‌ها و کاندیداهای اتحادیه.

موضوع حائز اهمیت این است که هنوز اتحادیه اروپا، قدرت واقعی خود و نقشی که می‌تواند در انسجام و حفظ ثبات اقتصادی، سیاسی و نظامی جهان ایفاء کند باور ندارد.

اروپا پس از عضویت ترکیه، همسایه آسیا و خاورمیانه خواهد بود. این قاره همجوار روسیه است و مشترکات فراوانی با آن کشور دارد. همچنین روابط نزدیکی نیز با آمریکا دارد. اروپا دارای روابط تجاری گسترده با بیشتر کشورهای جهان هست. جدولهای (۶) و (۷) به ترتیب وضع صادرات

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

و واردات اتحادیه اروپا با سایر مناطق جهان را نشان می دهد. اتحادیه اروپا بیشترین مبادلات تجاری را با منطقه نفتا از قاره آمریکا دارد و ضمن اینکه هنوز در سطح جهان دارای اعتبار است، به نظر می‌رسد از نظر اقتصادی، فن‌آوری و نظایر آن نیز غنی‌ترین و ثروتمندترین منطقه جهان است. ابتدا اروپا باید قدرت واقعی خود را دریابد پس از آن می‌تواند به حفظ ثبات اقتصادی، سیاسی و نظامی جهان کمک مؤثری کند.

جدول شماره ۵. وضع احزاب در انتخاب اعضای پارلمان اروپا (انتخابات ۲۰۰۴)

نام کشور	احزاب مردمی	سوسیالیست	حزب لیبرال اروپا	گروه اتحاد چپ	حزب سبزها	اتحاد ملل اروپا (UEN)	دموکراتیک اروپای (EDD)	احزاب مستقل	کل
بلژیک	۵	۶	۵	--	۶	--	--	۳	۲۵
جمهوری چک	۱۳	۷	۱	۳	--	--	--	--	۲۴
دانمارک	۱	۲	۶	۳	--	۱	۳	--	۱۶
آلمان	۵۳	۳۵	--	۷	۴	--	--	--	۹۹
استونی	۲	۱	۲	--	--	۱	--	--	۶
یونان	۹	۹	--	۷	--	--	--	--	۲۵
اسپانیا	۲۸	۲۴	۲	۴	۵	--	--	۱	۶۴
فرانسه	۲۱	۱۸	۱	۱۵	۹	۴	۸	۱۰	۸۶
ایرلند	۵	۱	۱	--	۲	۶	--	--	۱۵
ایتالیا	۳۴	۱۶	۸	۶	۲	۱۰	--	۱۱	۸۷
قبرس	۲	۱	۱	۲	--	--	--	--	۶
لیتوانی	۵	۱	--	--	۲	۱	--	--	۹
لتونی	۳	۵	۵	--	--	--	--	--	۱۳
لوکزامبورگ	۲	۲	۱	--	۱	--	--	--	۶
مجارستان	۱۲	۱۰	۲	--	--	--	--	--	۲۴
مالت	۲	۲	--	--	--	--	--	--	۴
هلند	۹	۶	۸	۱	۴	--	۳	--	۳۱
لهستان	۱۳	۲۷	--	--	--	۴	--	۱۰	۵۴
پرتقال	۹	۱۲	--	۲	--	۲	--	--	۲۵
اسلواکی	۷	۲	۱	۱	--	۱	--	۲	۱۴
فنلاند	۵	۳	۵	۱	۲	--	--	--	۱۶
سوئد	۷	۶	۴	۳	۲	--	--	--	۲۲
انگلستان	۳۷	۲۹	۱۱	--	۶	--	۳	۱	۸۷
اتریش	۷	۶	--	--	۲	--	--	۶	۲۱
کل	۲۹۴	۲۳۲	۶۷	۵۵	۴۷	۳۰	۱۷	۴۴	۷۸۶

مأخذ: سایت www.e.u.com

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

جدول شماره ۶. صادرات اتحادیه اروپا به سایر مناطق جهان (میلیارد یورو)

سال / شرح	۱۹۹۸	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴
صادرات کل	۷۳۳/۴۳	۷۶۰/۱۹	۹۴۱/۲۷	۹۸۱/۹۰	۹۰۰/۳۹	۸۷۸/۶۵	۹۶۳/۷۱
کانادا	۱۴/۸۸	۱۶/۵۹	۲۱/۰۴	۲۳/۳۳	۲۲/۸۳	۲۱/۵۱	۲۱/۹۵
ژاپن	۳۱/۵۷	۳۵/۳۷	۴۵/۴۶	۴۵/۴۸	۴۳/۴۳	۴۰/۹۵	۴۳/۲۱
آمریکا	۱۶۲/۳۷	۱۸۸/۶۹	۲۳۷/۵۹	۲۴۴/۸۸	۲۴۷/۰۴	۲۶۶/۵۲	۲۳۴/۱۴
کشورهای آسیای میانه	۲۹/۰۸	۲۰/۹۵	۳۳/۱۱	۴۴/۵۵	۴۸/۶۳	۵۳/۲۴	۶۵/۸۱
کشورهای حوزه خلیج‌فارس	۲۷/۸۷	۲۶/۴۱	۳۱/۲۵	۳۶/۷۱	۳۶/۱۲	۳۷/۶۵	۴۰/۹۶
چین	۱۷/۴۱	۱۹/۳۵	۲۵/۷۵۰	۳۰/۵۵	۳۴/۸۷	۴۱/۱۷	۴۸/۱۳
هنک‌کنگ	۱۷/۳۲	۱۵/۶۹	۲۰/۷۵	۲۱/۷۸	۲۰/۲۴	۱۸/۲۹	۱۹/۱۶
کوبا	–	–	۱/۴۳	۱/۴۴	۱/۱۶	۱/۰۹	۰/۹۸
روسیه	–	–	۲۲/۵۱	۳۱/۳۷	۳۴/۲۷	۳۷/۰۸	۴۵/۷۱
کره‌جنوبی	۹/۱	۱۱/۵	۱۶/۷۰	۱۵/۷۹	۱۷/۵۹	۱۶/۳۷	۱۷/۸۱
آ. سه. آن	۳۰/۵۹	۳۱/۱۱	۴۱/۷۸	۴۳/۸۴	۴۰/۵۱	۳۹/۲۵	۴۲/۷۵
آسیای جنوبی (SAARC)	۱۲/۶۶	۱۳/۹۶	۱۸/۰۸	۱۶/۹۷	۱۸/۳۲	۱۸/۵۴	۲۲/۲۱
آمریکای لاتین	۴۹/۷۴	۴۵/۷۵	۵۵/۵۰	۵۷/۸۷	۵۰/۳۱	۴۴/۱۹	۴۷/۷۴
نفتا	۱۸۵/۷۷	۲۱۰/۰۳	۲۷۲/۸۷	۲۸۲/۵۱	۲۸۵/۱۷	۲۶۲/۴۱	۲۷۰/۷۴
کشورهای درخواست‌کننده عضویت در EU	–	–	۵۰/۰۶	۴۴/۴۸	۵۱/۵۰	۵۸/۳۱	۷۱/۹۲
عراق	–	–	۱/۱۳	۱/۹۵	۱/۷۹	۰/۹۳	۱/۳۹
ایران	–	–	۵/۳۹	۶/۷۸	۸/۲۳	۱۰/۰۱	۱۱/۸۶

مأخذ: سایت www.e.u.com

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

جدول شماره ۷. واردات اتحادیه اروپا از سایر مناطق جهان (میلیارد یورو)

سال / شرح	۱۹۹۸	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴
صادرات کل	۷۱۰/۵۴	۷۷۹/۸۲	۹۹۵/۶۵	۹۸۳/۴۴	۹۴۱/۵۷	۹۴۰/۴۰	۱۰۲۹/۳۲
کانادا	۱۲/۷۴	۱۳/۵۱	۱۸/۹۰	۱۸/۴۸	۱۶/۶۲	۱۵/۸۳	۱۶/۲۵
ژاپن	۶۶/۰۴	۷۱/۹۱	۹۱/۸۳	۸۰/۸۸	۷۳/۳۱	۷۲/۰۱	۷۳/۷۴
آمریکا	۱۵۲/۰۲	۱۶۰/۵۹	۲۰۵/۶۴	۲۰۲/۵۳	۱۸۱/۸۲	۱۵۷/۳۸	۱۵۷/۶۷
کشورهای آسیای میانه	۲۷/۹۷	۳۲/۰۰	۷۲/۷۸	۷۶/۰۷	۷۶/۷۱	۸۲/۴۵	۱۰۰/۱۹
کشورهای حوزه خلیج‌فارس	۱۱/۶۵	۱۶/۱۱	۲۲/۶۵	۱۹/۸۷	۱۸/۳۸	۲۰/۲۶	۲۵/۳۴
چین	۴۱/۹۷	۴۹/۶۵	۷۴/۳۷	۸۱/۶۲	۸۹/۶۰	۱۰۵/۳۹	۱۲۶/۹۱
هنک‌کنگ	۹/۷۲	۱۰/۶۸	۱۱/۹۶	۱۰/۶۳	۱۰/۱۸	۹/۹۱	۹/۹۲
کوبا	–	–	۰/۶۹	۰/۵۹	۰/۶۳	۰/۵۶	۰/۶۹
روسیه	–	–	۶۰/۹۲	۶۲/۹۷	۶۱/۹۱	۶۷/۷۸	۸۰/۴۷
کره‌جنوبی	۱۶/۰۱	۱۸/۳۵	۲۶/۶۹	۲۳/۰۴	۲۴/۱۶	۲۵/۷۲	۳۰/۲۵
آسه.ان	۵۲/۵۱	۵۵/۲۰	۷۵/۱۹	۷۰/۷۹	۶۷/۷۲	۶۵/۷۶	۶۹/۰۹
آسیای جنوبی (SAARC)	۱۵/۴۵	۱۵/۸۶	–	۲۰/۸۹	۲۱/۵۲	۲۲/۳۱	۲۵/۵۵
آمریکای لاتین	۳۵/۵۷	۳۷/۲۳	۵۰/۷۵	۵۲/۰۸	۵۰/۷۲	۵۰/۳۳	۵۶/۶۶
نفتا	۱۶۸/۷۷	۱۷۸/۷۹	۲۳۱/۹۴	۲۲۸/۷۲	۲۰۴/۹۸	۱۷۹/۷۳	۱۸۰/۷۳
کشورهای درخواست کننده عضویت در EV	–	–	۳۲/۶۳	۳۸/۳۶	۴۱/۷۶	۴۵/۴۸	۵۳/۵۶
عراق	–	–	۶/۲۹	۳/۵۵	۲/۷۵	۱/۵۵	۲/۵۴
ایران	–	–	۸/۴۹	۶/۷۵	۵/۶۶	۶/۹۵	۸/۲۰

مأخذ: سایتwww.e.u.com

۳.پیامدهای آتی پیوستن سایر کشورهای اروپایی به اتحادیه اروپا

الف- ادامه رشد اقتصادی یورو در منطقه: ممکن است به علت پیوستن ۱۰ عضو جدید به اتحادیه اروپا تا مدتی این اتحادیه درگیر سرو سامان دادن به وضع این کشورها باشد، به‌طوری‌که در سال آتی نیز روند افزایش کسری بودجه آن به علت ضعیف بودن رشد اقتصادی بعضی از کشورهای عضو ادامه یابد ولی این اتحادیه پیش از این نیز دارای تجارب مشابه (در زمان پیوستن یونان، اسپانیا و پرتغال) بوده است و توانسته بر آن مشکلات به‌صورت مطلوب غلبه کند. بنابراین در سالهای آتی باید شاهد قدرت بیشتر این اتحادیه در سطح جهان باشیم.

ب- قدرت آتی یورو در برابر سایر ارزهای قوی جهان (دلار و ین)

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

ج- پر کردن خلاء امنیتی در اروپا: با عضویت کشورهای جدید و باقیمانده اروپا به این اتحادیه، این منطقه از جهان انسجام بیشتری خواهد یافت.

د-کمک به حفظ ثبات اقتصادی، سیاسی و امنیتی در جهان: کشورهای این اتحادیه دو راه در پیش رو دارند:

- خود را مورد حمایت آمریکا قرار دهند و از مزایا و معایب آن برخوردار شوند.
- به دنبال یک سیاست مستقل باشند و بر نظرات خود در برابر آمریکا در راستای رسیدن به ثبات بیشتر در سطح جهان پافشاری کنند. البته به نظر می‌رسد که اتحادیه اروپا در حال حاضر به علت نظر تعداد اندکی از اعضای خود، هر دو راه حل را اختیار کرده است، یعنی از یک سو نیروهای واکنش سریع را توسعه داده و تقویت می‌کند و از سوی دیگر با گسترش ناتو به شرق موافقت می‌کند. البته پیش‌بینی می‌شود که با توجه به روند گسترش عمودی و افقی اتحادیه اروپا این اتحادیه به سمت وحدت جامع در حوزه‌های اقتصادی، فکری، امنیتی، فن‌آوری و نظایر آن حرکت کند.

۴. روابط ایران با اتحادیه اروپا

تا پیش از تأسیس جامعه اقتصادی اروپا صادرات ایران به کشورهای عضو آن با مسئله خاصی روبرو نبود اما از سال ۱۹۵۸ که جامعه اقتصادی اروپا تأسیس شد، صادرات کالاهای ایرانی با دشواریهایی روبرو شد. این دشواریها حاصل اتخاذ سیاست مشترک گمرکی از سوی کشورهای عضو بود. برای رفع این مشکلات ایران از سال ۱۹۶۲ با جامعه اقتصادی اروپا وارد مذاکره شد که به امضای یک قرارداد بازرگانی بین طرفین در سال ۱۹۶۳ منتهی شد. براساس این قرارداد حقوق گمرکی برای برخی از کالاهای صادراتی ایران کاهش یافت. مدت این قرارداد پنج سال بود اما تا ۱۹۷۲ تمدید شد.

با انقلاب اسلامی ایران، روابط ایران با جامعه اقتصادی اروپا دچار فراز و نشیب زیادی شد که تا امروز ادامه دارد. بر این اساس روابط ایران با اتحادیه اروپا را می‌توان به چند دوره تقسیم کرد:

دوره اول، دوره (۱۹۹۷-۱۹۹۲) است که اتحادیه سیاست "گفت‌وگوی انتقادی با ایران" را اتخاذ کرد و از سیاست آمریکا که تحریم اقتصادی ایران بود، پیروی نکرد. با وجود این روابط اقتصادی ایران با اتحادیه همچنان غیرفعال بود.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

دوره دوم، مربوط به سالهای (۲۰۰۱-۱۹۹۷) است. به دنبال انتخاب سید محمد خاتمی به ریاست جمهوری و سیاست وی مبنی بر تنش‌زدایی و انعطاف بیشتر در مناسبات منطقه‌ای و بین‌المللی، فصل جدیدی در روابط اقتصادی ایران با اتحادیه اروپا گشوده شد. به طوری که اتحادیه سیاست "گفت‌وگوی انتقادی" را کنار گذاشت و به‌جای آن سیاست جدیدی که مبتنی بر "مشارکت اقتصادی" در طرحهای توسعه اقتصادی ایران بود، در پیش گرفت. در این مورد می‌توان به مشارکت اروپا در طرحهای نفت و گاز ایران اشاره کرد.

تنش زدایی در روابط ایران با اتحادیه بسیار مهم می‌باشد زیرا اقتصاد ایران از دیرباز به اروپا گره خورده است. اروپا از مهم‌ترین شرکای تجاری ایران است و صنایع ایران از نظر تجهیزات، لوازم یدکی و قطعات به اروپا نیاز شدید دارد. با توجه به اینکه صنایع نفت و گاز ایران نیاز فوری به سرمایه و دانش فنی داشت و اروپا نیز نیازمند نفت ایران بود، در این راستا اروپا پس از آمریکا می‌توانست این نیاز را تأمین کند. کشور ما همواره یکی از سه کشور تأمین‌کننده نفت اتحادیه اروپا بوده است. علاوه بر آن، نیاز صنایع نفت ایران به سرمایه‌گذاری خارجی و ایجاد انگیزه فراوان برای شرکتهای نفتی اروپایی جهت سرمایه‌گذاری سبب شد که اتحادیه اروپا قانون داماتو را که از سوی آمریکا وضع شده بود، رد کند. با توجه به این قانون، شرکتهای غیرآمریکایی که بیش از ۴۰ میلیون دلار در صنایع نفت و گاز ایران سرمایه‌گذاری کنند، مورد تحریم و مجازات اقتصادی آمریکا قرار خواهند گرفت.

پس از حوادث تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ دوره سوم آغاز شد. در این دوره چرخش مهمی در روابط اقتصادی ایران و اتحادیه اروپا صورت گرفته است و مواضع اتحادیه اروپا در برابر ایران به مواضع آمریکا نزدیک‌تر شده است. به‌گونه‌ای که اتحادیه اروپا ادامه گفت‌وگو با ایران را مشروط کرده است. این گفت‌وگوها در مورد انعقاد یک موافقت‌نامه تجارت و همکاری بوده است. کشورهای عضو اتحادیه اروپا در ژوئن ۲۰۰۳ با تصویب بیانیه‌ای، ادامه مذاکرات با ایران را مشروط به پیشرفت مثبت ایران در زمینه احترام به حقوق بشر، جلوگیری از گسترش سلاحهای هسته‌ای، تروریسم و روند صلح خاورمیانه دانستند.

در میان این مسائل، فعالیتهای هسته‌ای ایران ابعاد وسیع‌تری به خود گرفته است. در ۲۱ سپتامبر ۲۰۰۳ وزرای خارجه سه کشور انگلیس، فرانسه و آلمان برای مذاکره درباره برنامه هسته‌ای ایران به تهران آمدند. به‌دنبال آن با صدور بیانیه‌ای اعلام شد که ایران پروتکل الحاقی موسوم به ۲+۹۳ را امضاء خواهد کرد. موضع اروپا و آمریکا نسبت به برنامه هسته‌ای ایران بسیار به هم نزدیک است زیرا دولتهای آنها نمی‌خواهند انحصار قدرت هسته‌ای از دست آنان خارج شود ودر دسترس

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

کشورهای دیگر قرار بگیرد. به نظر می‌رسد موضوع فن‌آوری هسته‌ای ایران، روابط آمریکا و اروپا را که پیش از این به خاطر مسائل عراق رو به واگرایی بود، همگرا کرده است. هر چند در بررسی تاریخچه روابط ایران با اتحادیه اروپا، شاهد بوده‌ایم که در مواقع بروز بحران در روابط این دو، اتحادیه اروپا همواره حل مسائل را با گفت‌وگو و در بلندمدت امکان‌پذیر کرده و به آن اعتقاد داشته است. البته این مسئله خللی در مبادلات تجاری ایران با اتحادیه اروپا ایجاد نکرده است و اتحادیه همچنان بزرگترین شریک تجاری ایران است.

در جدول شماره (۸) میزان مبادلات تجاری ایران با اتحادیه اروپا نشان داده شده است. براساس این جدول، در سال ۱۳۸۱ به ترتیب آلمان ۳۴۸۰ میلیون دلار، ایتالیا ۱۱۸۷ میلیون دلار، فرانسه ۱۲۰۹ میلیون دلار و انگلستان ۶۹۰ میلیون دلار صادرات به ایران داشته‌اند.

جدول شماره ۸. مبادلات تجاری ایران با کشورهای اتحادیه اروپا (میلیون دلار)

سال	۱۳۷۸		۱۳۷۹		۱۳۸۰		۱۳۸۱		۱۳۸۲	
کشور	صادرات	واردات	صادرات	واردات	صادرات	واردات	صادرات	واردات	صادرات	واردات
اسپانیا	۵۶/۲	۳۴۱/۳	۵۲/۷	۳۴۲/۹	۷۱/۷	۳۱۶/۶	۹۵/۴	۲۶۲/۶	۱۰۰/۹۳	۳۳۹/۵۵
بلژیک	۱۶/۲	۵۹۷/۵	۴۴/۵	۴۲۶/۲	۲۹/۸	۴۳۱/۸	۲۱/۳	۳۹۰/۴	۲۸/۸۴	۵۱۷/۰۶
فرانسه	۴۶/۰	۶۸۵/۴	۴۴/۷	۶۱۷/۴	۵۸/۴	۹۲۹/۳	۳۴/۲	۱۲۰۹/۵	۳۶/۲۱	۲۲۶۲/۰۱
انگلستان	۳۱/۹	۴۳۹/۱	۳۷/۱	۵۰۹/۵	۳۴/۴	۶۶۱/۶	۲۵/۲	۶۹۰/۶	۳۳/۶۴	۸۸۷/۹۹
ایرلند	۰/۱	۷/۸	۰/۶	۲۲/۸	۰/۲	۲۴/۳	۰/۶	۲۷/۷	۳/۸۸	۷۶/۱۱
ایتالیا	۱۸۰/۱	۹۰۱/۴	۱۹۱/۴	۸۵۶/۰	۱۹۸/۶	۹۷۹/۷	۱۴۹/۴	۱۱۸۶/۹	۱۶۹/۷۵	۱۶۷۷/۳۱
آلمان	۴۲۴/۰	۱۳۸۲/۲	۳۵۴/۳	۱۵۰۴/۲	۳۱۲/۳	۱۶۹۵/۸	۲۶۷/۸	۳۴۸۰/۱	۳۴۷/۳۱	۳۰۴۲/۲۹
هلند	۵۹/۶	۲۱۲/۸	۳۴/۵	۲۷۰/۰	۱۳/۵	۳۲۸/۷	۱۳/۰	۳۰۰/۵	۲۴/۹۸	۴۲۰
لوکزامبورگ	۱۳/۰	۷/۷	۷/۵	۳۱/۴	۴/۹	۵۰/۶	۶/۰	۱۴/۰	۳/۵۳	۴۱/۶۳
دانمارک	۱۰/۲	۶۵/۲	۹/۷	۶۹/۰	۸/۸	۷۰/۷	۹/۴	۹۱/۴	۱۱/۱۵	۱۰۹/۲۸
اتریش	۱۲/۲	۳۰۳/۸	۱۱/۸	۲۷۷/۰	۹/۶	۲۵۷/۷	۸/۲	۲۲۰/۶۰	۶/۷۷	۳۹۱/۶
پرتغال	۴/۰	۶/۴	۷/۳	۸/۸	۴/۲	۱۴/۱	۵/۳	۱۰/۸	۳/۳۶	۲۳/۳۲
یونان	۲۳/۱	۸/۶	۳۵/۰	۱۰/۴	۱۲/۹	۱۵/۱	۱۶/۰	۱۲/۰	۸/۱۹	۷/۲۷
سوئد	۱۲/۰	۱۱۹/۵	۱۰/۸	۳۰۹/۸	۷/۴	۳۹۰/۰	۱۰/۶	۳۲۳/۷	۱۱/۳۸	۶۷۳/۷۹
فنلاند	۰/۴	۶۹/۳	۰/۲	۷۴/۶	۶۱/۶	۶۱/۶	۰/۴	۸۴/۸	۰/۱۹	۱۶۵/۹۳
مجموع	۸۸۹	۵۱۴۸	۸۴۲/۱	۵۳۳۰	۸۲۸/۳	۶۲۲۷/۶	۶۶۲/۸	۸۲۹۴/۸	۷۹۰/۱۱	۱۰۶۳۵/۱۱
کسری تراز تجاری	۴۲۵۹		۴۴۸۷/۹		۵۳۹۹/۳		۷۶۳۲		۹۸۴۵	

ماخذ: گمرک ایران، آمار بازرگانی خارجی ایران طی سالهای ۱۳۸۲- ۱۳۷۸.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]

منابع

گمرک جمهوری اسلامی ایران، *سالنامه آمار بازرگانی خارجی جمهوری اسلامی ایران*، سالهای ۸۱-۱۳۷۸.

http://www.europeanunity

http://www.eurunion.org

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-06]